

Селена Ракочевић

Факултет музичке уметности, Београд

selena@rakocevic.rs

Етнокорееолошка делатност Оливере Младеновић¹

Мада је примарно завршила Филозофски факултет у Београду, Оливера Младеновић (1914–1988) је током готово читавог живота професионално била посвећена истраживању традиционалних плесова. Прилежан, доследан и методолошки утемељен истраживачки рад, усмерен ка разматрању различитих аспеката традиционалне плесне праксе, засигурно сврстава Оливеру Младеновић у ред најзначајнијих етнокорееолога у Србији. Њен изузетан допринос развоју ове дисциплине огледа се најпре у отварању историјског дискурса плесног истраживања кроз архивски рад, а потом и у критичком промишљању концептуалних и терминолошких етнокорееолошких поставки, што је даље водило ка проширивању уско фолклористичких апеката истраживања у смеру посматрања актуелних плесних појава, као и ка њиховом тумачењу у ширем социјалном и културном контексту.

Поводом обележавања стогодишњице рођења Оливере Младеновић, а будући да је њена научна делатност у највећој мери везана за Етнографски институт Српске академије наука и уметности, циљ овога рада је да се још једном, у Гласнику Етнографског института, широј научној заједници представи огроман допринос ове врсне научнице проширивању онтолошких и епистемолошких основа етнокорееологије у Србији, као и да се њен истраживачки рад сагледа из угла савремених тенденција у развоју ове дисциплине.

Кључне речи:

Оливера
Младеновић,
етнокорееологија,
Србија,
допринос

¹ Овај текст је реализован у оквиру пројекта „Музичка и играчка традиција мултиетничке и мултикултуралне Србије“ (рег. бр. 177024), који финансира Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије у оквиру циклуса истраживања од 2011. до 2015. године.

Почетак етнокореологије као методолошки осмишљене научне дисциплине везује се за 1934. годину и објављивање прве од укупно осам до сада објављених књига под називом *Народне игре*, сестара Љубице и Данице Јанковић (Rakočević 2013: 62–66).² Ове изузетно образоване и самосвесне жене биле су истакнуте и веома утицајне личности не само у интелектуалним и академским круговима Београда и Србије, односно – тадашње Југославије, већ и међу свим поштоваоцима традиционалног плесног стваралаштва. Иако су деловале и у области фолклористике и књижевности, професори Љубица (1894–1974) и Даница (1898–1960) Јанковић првенствено се сматрају пионирима етнокореолошког проучавања у Србији. Оне су, наиме, почетком тридесетих година прошлог века започеле систематско бележење традиционалних плесова, развиле систем њиховог записивања, осмислиле методе анализе, систематизације и класификације, и континуирано промишљале аспекте њиховог теоретског тумачења. Због изразите конзистентности и доследности научне мисли, те огромног знања о традиционалним плесовима, базираног на непосредном теренском раду и кинетичко-визуелном доживљају извођења истакнутих појединаца, како би оне то формулисале – народних играча, сестре Љубица и Даница Јанковић имале су изузетан утицај на све потоње истраживаче традиционалних плесова у Србији, укључујући и Оливеру Младеновић. Мада је од самог почетка научног бављења у сфери етнокореологије, који се грубо може везати за 1962. годину и почетак рада у Етнографском институту САНУ (ЕИ САНУ), настављала и унеколико развијала основни приступ проучавању традиционалних плесова сестара Јанковић, примарно задржавајући њихове основне термилошке и концептуалне поставке, Оливера Младеновић је у великој мери допринела развоју ове дисциплине у Србији. Њен изузетан научни допринос развоју етнокореолошке мисли огледа се најпре у отварању историјског дискурса плесног истраживања кроз архивски рад, а потом и у критичком промишљању концептуалних и термилошких решења, што је даље водило ка проширивању уско фолклористичких аспеката истраживања у смеру посматрања актуелних плесних појава, као и ка њиховом тумачењу у ширем социјалном и културном контексту. Прилежан, доследан и методолошки утемељен истраживачки рад, усмерен ка разматрању различитих аспеката традиционалне плесне праксе, Оливеру Младеновић засигурно сврстава у ред најзначајнијих етнокореолога у Србији.

Поводом обележавања стогодишњице рођења Оливере Младеновић, а будући да је њена научна делатност у највећој мери везана за Етнографски институт Српске академије наука и уметности, циљ овога рада је да се још једном, у Гласнику Етнографског института (ГЕИ САНУ), широј научној

² Рукопис за девету књигу *Народних игара* налази се у оквиру Легата Љубице и Данице Јанковић, у Народној библиотеци Србије. Према тестаменту Љубице Јанковић из 1971. године, Народна библиотека Србије је „универзалан наследник“ њихове целокупне заоставштине и носилац ауторских права за објављивање свих рукописа из овог легата (Прелић 2014). Његово објављивање је планирано за 2014. годину.

заједници представи огроман допринос ове врсне научнице проширивању онтолошких и епистемолошких основа етнокорееологије у Србији, као и да се њен истраживачки рад сагледа из угла савремених тенденција у развоју ове дисциплине.

***

Мада је рођена у Скопљу, живот и рад Оливере (девојачко Јурковић) Младеновић (1914–1988) је од њених средњошколских дана континуирано везан за Београд. Упркос томе што је примарно, као и сестре Јанковић, дипломирала на Групи за југословенску књижевност и српски језик са старим словенским језиком (средња оцена 9,8),³ која је у то време, дакле – 1937. године, функционисала на Филозофском факултету у Београду (Влаховић 1988: 97), Оливера Младеновић је готово читавог живота професионално била посвећена истраживању традиционалних плесова. Интересовање Оливере Младеновић за традиционалне плесове, односно – за народне игре, како би она, као и сестре Јанковић, именовала објекат свог истраживања, јавило се на почетку студија. Наиме, као студент прве године имала је прилику да се сусретне са Љубицом Јанковић, што је, према њеним сопственим тврдњама, пресудно утицало на потоње усредсређење на народне игре и заокрет у професионалним усмерењима (Младеновић 1961: 1).⁴ Управо због те одлуке, непосредно након завршених основних студија, усавршавала се као стипендиста Чехословачке Републике у оквиру последипломског програма славистике на Карловом универзитету у Прагу, у току школске 1937/38. године (Младеновић 1961; Влаховић 1988: 97). Према речима Петра Влаховића, за време боравка у Прагу имала је прилику да се ближе упозна са тада актуелним истраживањима у сфери фолклористике и културне историје, а кроз предавања и рад Матије Мурка и Љуборга Нидерлеа (Влаховић 1988: 97).

Након повратка из Чешке и у току окупације, за време Другог светског рата радила је у Другој женској гимназији у Београду као професор српскохрватског и латинског језика. Професорски позив је напустила 1947. године, те прешла у Одељење за културу Извршног народног одбора Београда (ИНО), да би након годину дана била постављена за референта за народне игре Министарства

³ Подаци о средњој оцени основних академских студија Оливере Младеновић, као и поједини биографски подаци, преузети су из њене биографије, која обухвата професионалне активности од матурског испита 1933. године у Другој женској гимназији до тренутка када је постала научни саветник у Етнографском институту САНУ 1966. године. Ова биографија се налази у оквиру заоставштине Оливере Младеновић, која је предата Народној библиотеци Србије на чување. Налази се у оквиру фонду грађе Одељења посебних фондова, а заведена је под ознаком М15094/92. Заоставштина Оливере Младеновић у Народној библиотеци још увек није обрађена.

⁴ Још за време студија је из разних извора, заједно са другарицом Јеленом Поповић, сачинила око 3.000 листића библиографске грађе о народним играма, коју су заједно предале Етнографском музеју (Младеновић 1961: 2).

просвете (Младеновић 1961: 1). Са те позиције је активно учествовала у оснивању и организацији Националног ансамбла народних песама и игара „Коло“ у току 1949. године.

Непосредно након доласка у Министарство у априлу 1948. године, а што је са аспекта њеног будућег научног деловања веома значајно, ангажована је да осмисли детаљан упитник под називом „Анкета о стању народних игара на територији народне републике Србије“ (Младеновић 1948).⁵ Не само да је О. Младеновић креирала овај упитник, већ је и руководила његовом применом у јесен исте године. Упућен примарно управитељима основних школа, који су добили задатак да на њега пажљиво и детаљно одговоре уз помоћ старијих особа, упитник је садржао укупно 13 питања о сеоском репертоару игара у одређеним предеоним целинама Србије и о плесној пракси у градовима.⁶ Све ово је резултирало сакупљањем изузетно драгоцене грађе, која ни до данас у потпуности није сређена.⁷ Осмишљавање и спровођење организоване анкете о стању народних игара у форми упитника, односно – писаног сведеног интервјуа, није представљало потпуно нови методолошки поступак у истраживању народних игара у Србији. Љубица Јанковић је, наиме, као радник Етнографског музеја, 1940. године осмислила изузетно исцрпно и обухватно „Упутство за прикупљање грађе о народним играма“, у циљу сакупљања довољно података за обухватни „Терминолошко-енциклопедијски речник“ о народним играма (Младеновић 1974ц: 140). Иако, нажалост, није успела у својој намери,⁸ Љубица Јанковић је у великој мери утицала на уобличавање основних методолошких усмерења у проучавању од стране Оливере Младеновић. Питања из „Анкете о стању народних игара на територији народне републике Србије“ (Младеновић 1948) представљају заправо први сегмент много обухватнијег, седмоделног

⁵ Овај упитник, односно – приспели одговори о стању народних игара, систематизовани према тадашњим срезovima Србије, налази се у Етнографском институту САНУ, осим оних из Војводине и са Косова и Метохије. Према речима Оливере Младеновић, „у косовско-метохијској области анкета уопште није успела, пошто је и онај мали број одговора тако рђаво, нечитко и нетачно испуњен да се не може узети у обзир“ (Младеновић 1969: 49). Материјал из Војводине је, са друге стране, још за живота Оливере Младеновић предат на обраду Милице Илијин, у периоду када је она била научни сарадник Музиколошког института САНУ (Исто: 50). И данас се, необрађен, налази у овој институцији (персонална комуникација са истраживачем сарадником Музиколошког института Маријом Думнић).

⁶ Упитник је послат у укупно 81 место, укључујући и 15 градова.

⁷ У Министарство просвете је стигло преко 2.000 одговора на упитник (Младеновић 1961), а грађа је сређена према тадашњим срезovima. За живота је Оливера Младеновић успела да систематизује и обради одговоре на прва три питања (Илијин, Младеновић 1962: 189, напомена 29; Младеновић 1969: 48–50). То су следећа питања: 1. У којим приликама се данас игра и на коме месту?; 2. Набројати називе свих народних игара које се играју?; 3. Које се народне игре највише играју? (Младеновић 1948). Како је наведено у напмени бр. 5, већи део грађе, а нарочито она која се налази у Музиколошком институту САНУ, још увек није обрађен.

⁸ Овај материјал се данас налази у Музиколошком институту САНУ. Почетком 2014. године започето је сређивање овога до сада необрађеног материјала, под руководством етномузиколога Данке Лајић-Михајловић.

„Упутства за прикупљање грађе о народним играма“. Њихово основно тематско усмерење, као и начин формулисања питања, идентични су.

Важно је истаћи и то да је материјал који је сакупљен применом Анкете о стању народних игара сматран научним документом, односно – „извором првог реда“ (Влаховић 1988: 98), а користили су га не само савременици Оливере Младеновић, укључујући и Љубицу и Даницу Јанковић (Влаховић 1988: 98), већ и многи потоњи научници (на пример, Васић 1990: 25–27; Ранисављевић 2011: 96).

Из Министарства просвете је Оливера Младеновић 1950. године прешла да ради као секретарица Националног ансамбла „Коло“, у којем ће од 1954. године деловати и као стручни сарадник. Не зна се много о њеној делатности у ансамблу, међутим, управо је у то време „Коло“ имало изузетно продуктиван период, у којем је императив био стварање компактног ансамбла и остваривање одговарајућих уметничко-извођачких достигнућа. Поред играчког ансамбла,⁹ у току 1949. године основани су и хор и оркестар, а од 1950. године започеле су и бројне и исцрпљујуће турнеје ансамбла (видети више на www.kolo.rs), које је требало припремити у организационом и извођачком смислу. Нема сумње да је у овим пословима, којима је придавана највећа национална важност, значајан удео припадао и Оливери Младеновић.

У току рада у Националном ансамблу „Коло“, Оливера Младеновић је у циљу што квалитетнијег истраживања народних игара и стицања знања о методологији етнологије и традиционалној култури уопште, а будући да је сматрала да су „етнолошке студије неопходне за солидан рад на проучавању народних игара“ (Младеновић 1961: 2), дипломирала на Групи за етнологију Филозофског факултета у Београду 1958. године (просечна оцена 8,15), при чему почиње и да иступа у јавности као стручњак у овој области. Наиме, у то време, дакле – током 50-их година, континуирано је објављивала приказе фестивала народних игара, као и краће стручне текстове у многим дневним листовима, а почиње и да излаже радове на конгресима Фолклориста Југославије (видети више у Миленковић-Вуковић 2014). Већ у првом научном раду који је изложила на трећем конгресу Фолклориста Југославије 1958. године, под називом *Прилике и места за играње у Србији* (Младеновић 1958: 263–280),¹⁰ Оливера Младеновић студиозно промишља концепт „прилике за игру“, односно „прилике за играње“, који у радовима сестара Јанковић још увек није био теоретски утемељен и доследно примењиван (Ракочевић 2006: 181–183). У овој студији, која је махом базирана на подацима из „Анкете о стању народних игара“ (видети више у Младеновић 1969: 49), Оливера Младеновић најпре генерално раздваја темпоралну (прилике) од локативне (места) димензије плесног догађаја, а потом предлаже поделу

⁹ Играчки ансамбл Кола основан је 5. маја 1948. године (www.kolo.org).

¹⁰ Према библиографији њених радова (Миленковић-Вуковић 2014), ово је први рад Оливере Младеновић који је изложен на научном скупу. Међутим, њен први етнокорееолошки рад јесте етнографски текст *Народне игре на Беле покладе у Великој Иванчи*, објављен четири године раније (Младеновић 1954: 91–96).

прилика за играње у Србији на две „катеорије“ – прилике за играње које имају утврђен датум и оне које нису, како она то формулише, „временски фиксиране“ (Младеновић 1958: 264). Према овој, како Оливера Младеновић наводи – „грубој“ подели (Исто), првој категорији би припадали традиционални скупови с неограниченим бројем учесника, као што су црквени и државни празници, сабори, литије и игранке недељом поподне. Другој категорији припадали би они плесови који се изводе у оквиру тзв. животног циклуса, понајпре они који се изводе у свадби (Младеновић 1958: 265). Разматрајући промене прилика и места за плес у традиционалној култури Србије, Оливера Младеновић закључује да су оне ипак стабилан елемент плесне праксе, који „својим упорним одупирањем променама (...) представља важан извор за упознавање живота и развоја наше народне игре“ (Младеновић 1958: 277).

Упркос бројним активностима у циљу промовисања народних игара током 50-их година и текстовима различитог профила које је у том периоду написала, интензивна научна делатност Оливере Младеновић започета је у правом смислу тек по њеном преласку у Етнографски институт, 1962. године. Већ након три године, 28. децембра 1965, Оливера Младеновић је на Филозофском факултету у Београду одбранила докторску дисертацију под називом *Коло у Јужних Словена* (Влаховић 1988: 98). Мада није прва, већ друга докторска дисертација из области етнокореологије која је одбрањена у Србији,¹¹ докторска теза Оливере Младеновић је изузетно обухватна, минуциозна студија о најзаступљенијој формацији народних игара у традицији јужнословенских народа – о колу. Ова капитална дисертација је објављена неколико година касније као засебна публикација (Младеновић 1973).¹² У њој је феномен кола, односно – како би то било формулисано језиком савремене етнокореологије – кружног плеса ланчано повезаних плесача, разматран превасходно у дијахронијској перспективи, што је представљало искорак у односу на дотадашња етнокореолошка проучавања и омогућило формирање методолошки фундираног и доследног научног наратива, који и данас представља парадигму конзистентне етнокореолошке мисли.

Користећи разна историјска документа, као и широку литературу из области историје, етнологије, етнокореологије и, уопште, фолклористике, не само на свим јужнословенским језицима, већ и на чешком, словачком, руском, француском, румунском и немачком језику, Оливера Младеновић у првом делу своје књиге најпре дефинише феномен кола, посежући за термилолошким решењима у свим словенским језицима, и даје досад најобухватнија семантичка

¹¹ Прва докторска дисертација из области етнокореологије у Србији је теза етнолога Слободана Зечевића, која је одбрањена на Филозофском факултету у Београду 1962. године, под називом *Пагански елементи у српским обредним играма* (Илијин 1973: 206), а посвећена је реконструкцији система митолошких веровања и руралних обреда на простору југоисточне Србије.

¹² Оливера Младеновић је поједине сегменте из дисертације публиковала у земљи и иностранству као засебне радове, често проширене додатним подацима и теоретским објашњењима (на пример, Младеновић 1963б: 503–508; Младеновић 1974а: 377–383; Младеновић 1979: 73–77).

одређења овог термина, која и данас представљају полазиште у његовим етнокорееолошким тумачењима (на пример, Ракошевић 2008: 103). Потом, кроз разрађени историјски наратив, она реконструише феномен плесања у колу од времена пре насељавања словенских племена на Балканско полуострво, па све до данас, заступајући тезу Милована Гавација да коло у традицији Јужних Словена представља „коегзистенцију“ словенских и аутохтоно балканских традиција (Младеновић 1973: 29).

Други део књиге је посвећен структуралним особинама кола. Иако кључно заснован на вербалним описима (уз фотографије и одговарајуће графичке приказе у прилогу), овај сегмент студије обухвата све различите појавне могућности реализације формације кола, као и његове видове извођења уз различиту „музичку пратњу“, а све уз бројне етнографске примере са целог подручја некадашње Југославије. Иако је била велики поштовалац рада Љубице и Данице Јанковић, а у многим сегментима и следбеник њихове терминологије, па и методологије етнографског наратива, Оливера Младеновић у овој књизи није користила систем њихове плесне нотације, нити је давала описе појединачних плесова. Не улазећи исцрпније у разлоге за одабир оваквог методолошког усмерења у главном делу Оливере Младеновић, може се истаћи чињеница да управо усредсређење у истраживању на општије форме плесног изражавања, као што је то формација кола или генерални приказ репертоара одређене области, представља искорак у односу на дотад преовлађујућу структуралистичку парадигму дескрипције партикуларних географских локалитета, која је доминирала етнокорееолошким истраживањима не само у Србији него и у Европи (видети више у Giurchescu and Torp 1991: 4). Ово је још израженије у завршном сегменту књиге, у којем Оливера Младеновић разматра коло, иако га и даље третира као архаичан феномен, и у односу на његове функције и значења, која су се живо преиначавала у току Другог светског рата и за време успостављања социјалистичке Југославије. Определујући се за наднационални и надетнички плесни феномен изузетне и несумњиве старости, а у исто време разматрајући његове актуелне појавности и значења, те утврђујући заправо универзалне аспекте плесања у колу (видети више у Антонијевић 1988: 102–103), Оливера Младеновић је знатно проширила тематске оквире дисциплине, која се до тада превасходно развијала у границама национално-српске и, са друге стране, као што је већ напоменуто, структуралистичко-фолклористичке оријентације.

Марљиви архивски рад Оливере Младеновић резултирао је још неколиким текстовима, осветљавајући недовољно познате написе о традиционалним плесовима (нпр. Mladenović 1963c: 62–65; Младеновић 1964a: 90–105), или пак сегменте живота и рада појединих личности, попут Тихомира Ђорђевића, Тодора Бушетића, или Стевана Мокрањца (видети више у Радовановић 1988: 198–201), које су формирале фолклористичку, етнологску и етномузиколошку мисао у Србији. За етнокорееологију је, међутим, изузетно важна студија посвећена написима граничарског официра Станислава Шумарског, под називом „Грађа за повјесницу сербску“, који су излазили у часопису *Сербски летопис* у периоду од

1843. до 1847. године (Младеновић 1964б: 204-209). Оливера Младеновић не само да упознаје стручну и ширу јавност са овим изузетно исцрпним сведочанством о многим аспектима плесања војника из Срема, Баната и Славоније, првенствено Срба и Хрвата, чинећи неопходне компарације са њој познатим примерима из фолклорне праксе, већ и стрпљиво и поступно анализира све аспекте текста, прецизно га позиционирајући у културно-историјски оквир краја XVIII века.

Поред архивског и кабинетског рада, Оливера Младеновић је, такође, проучавала плесове „на терену“, где је примењивала, уз интервјуе и упитнике, и методу опсервације и писања детаљних етнографских белешки о карактеристикама традиционалних плесова појединих географских области, или о плесовима у оквиру одређених обичаја. Њен први етнографски теренски рад посвећен је покладним плесовима села Велика Иванча на Космају (Младеновић 1954: 91–96). Потом су уследиле изузетно детаљне етнографије плесних традиција околине Београда (коју је начинила у коауторству са Милицом Илијин – Илијин; Младеновић 1962: 165–217), Крајине и Кључа (Младеновић 1966: 67–69), Заглавка (Младеновић 1968а: 65–59), централне Србије (Младеновић 1969: 47–75; Mladenović 1979а: 10; Mladenović 2001: 14–17),¹³ Ђердапског Подунавља (Младеновић 1974б: 91–107) и, најзад, Кључа и Брзопаланачког Подунавља (Младеновић 1993: 201–236)¹⁴.

У свим овим етнографским приказима Оливера Младеновић најпре даје исцрпне извештаје о дотадашњим етнолошким и етнокореолошким истраживањима посматраних области, који задивљују прецизношћу у систематизацији и начину излагања података из литературе. Потом језгровито, али детаљно нотира одговарајуће прилике и места за плес, региструје и дијахронијски позиционира плесни репертоар, бележи специфичности локалне плесне праксе и – изузетно пажљиво, са истанчаним осећањем за детаље, као да је и сама верзирани извођач – вербално описује карактеристике плесног стила. У циљу илустрације садржајног етнокореолошког наратива Оливере Младеновић, овом приликом наводимо само мали сегмент једног од компаративних описа стила плесног извођења српског и влашког становништва области Крајина и Кључ:

¹³ Оливера Младеновић се плесном праксом централне Србије бавила у неколико наврата. Поред сагледавања промена у репертоару ове фолклорно-плесне целине (Младеновић 1969: 47–75), на Конгресу фолклориста Југославије, који је одржан у Крагујевцу 1979. године, изложила је етнографску студију која је у потпуности посвећена централној Србији. Нажалост, зборник са овога скупа никада није штампан, већ су објављени само резимеи изложених радова (Mladenović 1979а: 10). Међутим, двадесет година доцније су сегменти рада Оливере Младеновић са овога скупа, под називом „Тајна је у техници и стилу“, објављени и у часопису *Фолклор магазин* (Mladenović 2001: 14–17).

¹⁴ Текст посвећен плесној традицији Крајине и Брзопаланачког Подунавља јесте последња оригинална етнографска студија Оливере Младеновић. Објављена је постхумно, 1993. године. Двадесетак година након смрти Оливере Младеновић, сегменти неколико њених радова су, као што је то наведено у напомени 14, преузети и објављени у виду репринт-издања у часопису *Фолклор магазин* (Миленковић-Вуковић 2014).

„Када је реч о техници и стилу, треба истаћи да се у овој корееографској области цени ситно играње, са малим померањем удесно (типови су углавном асиметрични). Играње је чврсто, са набијањем, готово увек при земљи (што и играче влашког говора везује за Тимочки басен у целини, а не за крајеве преко Дунава). Затегнутост колена (супротно меком колону Шумадинаца и Колубараца) доприноси да се ритмички откуцаји преносе вертикално, целим телом. По стилској обојености постоје знатније разлике: српски стил је лакши, живахнији, светлији – влашки је сложенији, јер се у току дугог играња играч постепено загрева и отвара, импровизује; на крају коло добија карактер узбудљиве, екстатичне игре, и то не више појединаца него целине“ (Младеновић 1966: 64–65).

У појединим етнографским радовима Оливере Младеновић, иако изузетно ретко, наилазимо и на описе појединачних плесова дате системом вербално-графичке нотације Љубице и Данице Јанковић, укључујући и транскрипције њихове мелодијске компоненте (нпр. Илијин; Младеновић 1962: 203–217). У случајевима, дакле, када је посвећена нотирању и описивању одређене локалне плесне праксе, Оливера Младеновић посебну пажњу ипак поклања и појединачним плесовима. У том смислу, за разумевање генезе репертоарских одлика савремене плесне праксе Србије и региона посебно је значајан рад посвећен плесу *моравац* (Младеновић 1968б: 105–109). Овај плес је у деценијама после Другог светског рата доминирао репертоаром централне Србије и муњевито се ширио у области у којима раније није био познат; како то Оливера Младеновић наводи – „његови путеви воде у Војводину, где раније није био познат, на Косово, и у Метохију, у Босну, Хрватску, све до Словеније” (Младеновић 1968б: 108). И у овом раду наилазимо на записе мелодије *моравца*, као и на одређење њеног настанка, који Оливера Младеновић везује за село Адране крај Краљева и почетак XX века (Младеновић 1968б: 106), указујући на њену „допадљивост”, као и мотивску једноставност која је, према ауторкином мишљењу, изузетно погодна за варирање основних корака (Исто). И како то ова луцидна научница прецизно термиолошки диференцира – „*моравца* има многобројне варијације (али не и варијанте)” (Младеновић 1968б: 105).¹⁵

Поред покладних плесова на Космају, Оливера Младеновић је само још два рада посветила ритуалним плесовима, односно – како би то она формулисала – „обредно-магијским играма” (Младеновић 1973: 121). То су текстови о краљичким поворкама које је о Тројицама забележила у српском селу Добра

¹⁵ Ово оштроумно језичко разграничавање плесне „варијације”, која настаје као последица (мањих) орнаменталних варирања основне структуре обрасца корака, и „варијанте”, као његове (веће) структуралне промене, није нажалост искоришћено у даљем развоју етнокорееолошке анализе. Готово педесет наредних година, етнокорееолошка аналитичка терминологија у Србији познаваће само концепт „варијанте”, којим су покриване све могуће варијабилности основних образаца корака и покрета, без залажења у природу њихових хијерархијских односа.

код Голупца 1971. године (Младеновић 1973: 121–147) и, донекле, рад о проигравању девојака у околини Београда (Младеновић 1963а: 463–470). Мада га одређује као врсту иницијације девојака, „свечани чин“ проигравања у околини Београда, које се одвијало у пролећном периоду, најчешће на Васкрс,¹⁶ Оливера Младеновић не концептуализује као ритуал, већ само као важну и изузетно архаичну „друштвену појаву“ (Младеновић 467–469). Са друге стране, рад о *краљицама* представља детаљну етнографију „обредно-магијских“ радњи, у коју нас ауторка уводи кроз широко и помно упознавање са одговарајућом литературом о *краљицама* на територији Србије и данашње Војводине, почев од Вукових описа с почетка XIX века.¹⁷ Поред описа тока ритуала, посебна пажња поклоњена је анализи метричке структуре песама, компаративно-географском позиционирању „добранских“ у односу на *краљичке* песме из других области, а према рефренском садржају текстова,¹⁸ као и предочавању структуралних особености плесне формације и кинетичко-плесног извођења „краљева“. Посебно драгоцен садржај ове студије представљају нотни записи 3 мелодијска модела, као и 33 текстуална садржаја краљичких песама. Очигледно под непосредним утицајем хипотетичних еволуционистичких интерпретација обреда и обредних плесова Слободана Зечевића (видети више у Ракоћевић 2014: 69–70), Оливера Младеновић повезује „добранске“ *краљице* са традицијом организовања „затворених женских друштава, чији корени досежу у матријархат као друштвени систем у којем је жена у производњи и култном животу имала изузетно важну улогу“ (Младеновић 1973: 133). Мора се, ипак, нагласити да је овако генерализујуће интерпретативно тумачење у основи страно научном дискурсу Оливере Младеновић, који је базично утемељен на прегледном дијакхронијском позиционирању проверених историјских чињеница.

Мада је превасходно била усредсређена на сеоско плесање у готово свим својим радовима, Оливера Младеновић је била свесна, како је то већ напоменуто у вези са књигом *Коло у Јужних Словена*, да би етнокореолошко истраживање требало да буде проширено у правцу проучавања „савремене функције плеса“ (Младеновић 1971а: 305). У том циљу је писала о партизанским плесовима и онима који су извођени у току Другог светског рата и непосредно након њега (Младеновић 1960: 169–201), а у етнографским радовима, за разлику од Љубице и Данице Јанковић, за које је то било незамисливо будући да их је интересовала првенствено тзв. права народна игра (видети више у Јанковић 1949: 64), значајну пажњу је поклањала регистровању промена у традиционалној плесној пракси и нотирању актуелног репертоара, укључујући и плесове као што су *валцер*, *ленс* или *полка* (нпр. Младеновић 1974б: 102–104). Рад под називом „Неке законитости

¹⁶ Како то Оливера Младеновић формулише – „за девојку се каже да је проиграла када свечано ступи у коло и тиме објави да је постала удавача“ (Младеновић 1963а: 463).

¹⁷ Оливера Младеновић је читав један научни рад посветила анализи Вуковог описа краљичке игре (Младеновић 1971б: 30–42).

¹⁸ У Добри је забележен знатан број осмерачких и десетерачких песама са рефреном „ладо“, због чега их Оливера Младеновић повезује са краљичким и лазаричким песмама јужноморавских области (Младеновић 1973: 133).

кретања народних игара у централној Србији после револуције“ у потпуности је посвећен дијакхронијском разматрању промена у плесном репертоару, не само ове предеоне целине, већ и суседних области (Младеновић 1969: 47–75). Поред дефинисања концепта „нове игре“, којим сами извођачи диференцирају локални од импортованог плесног репертоара, Оливера Младеновић значајну пажњу у овом раду поклања хијерархијском позиционирању регионалних „жаришта“ у стварању новог плесног репертоара на територији Србије (Исто: 71–72), указујући на то да се „орско стваралаштво и данас мора посматрати у његовом стваралачком развоју и преображају“ (Исто: 75).

Поред етнографских радова у којима, дакле, описује и анализира поглавито сеоски плесни репертоар вернакуларног карактера, Оливера Младеновић је била заинтересована и за сценско приказивање фолклора. Била је члан организационих комитета и стручних жирија многих сабора народног стваралаштва и фестивала,¹⁹ а један научни текст је, посебно, посветила проблематици сценског извођења партизанских игара (Младеновић 1962: 21–26)

Будући да је, дакле, истраживачку пажњу усмеравала и на савремено плесно понашање, а не само на реконструкцију некадашње плесне традиције, Оливера Младеновић је имала критички однос према термину „орске игре“, који је још 1907. године осмислио Тихомир Ђорђевић (Ђорђевић 1907: 1),²⁰ као и према подели игара коју је он начинио (видети више у Младеновић 1971а: 304). Упркос критичким промишљањима и искорацима у тематским усредсређењима, Оливера Младеновић је, ипак, до краја свога професионалног рада остала велики поштовалац базичног научног наслеђа сестара Јанковић, те је доследно задржала синтагму „народне игре“ као обухватно терминоеолошко одређење објекта етнокорееолошких проучавања.

У теоретско-методолошком смислу, не само за етнокорееологију него и за теорију народне књижевности, значајан је и рад посвећен систематизацији песама које се изводе уз плес (Младеновић 1968ц: 165–172). У њему Оливера Младеновић указује на потребу синтетског (данас бисмо рекли – интердисциплинарног) сагледавања текстуалне, музичке и кинетичке компоненте плесних форми које се изводе уз певање и предлаже оригиналну систематизацију њихове текстуално-поетске компоненте. Колико је познато, нажалост, потенцијали ових идеја нису препознати и даље развијани у нашој науци.

Изузетно продуктивна и посвећена етнокорееолошка делатност Оливере

¹⁹ Подаци о овој врсти етнокорееолошке делатности Оливере Младеновић чувају се у оквиру њеног легата у Народној библиотеци Србије. О њима, са друге стране, сведочи и њена библиографија у којој су изузетно бројни прикази разних фестивала народног стваралаштва (Миленковић-Вуковић 2014).

²⁰ Оливера Младеновић је званично прихватила Ђорђевићев термин „орске игре“, изјавивши дословце да „термин за невољу остаје“ (Младеновић 1971а: 304), али је евидентно да га је избегавала у својим радовима. Савремена српска етнокорееолошка термиоеологија – уместо термина *орска игра*, који подразумева првенствено архаичне сеоске плесове који се изводе у колу (тј. у *ору*), а пренебрегава друге облике плесања, користи термин *плес* (видети више у Ракочевић 2011: 14).

Младеновић подразумевала је и активност у многим домаћим друштвеним и стручним организацијама и удружењима, на првом месту – у Савезу удружења фолклориста Југославије, а радила је и као секретар, уредник, лектор и коректор часописа *Народно стваралаштво Folklor* (Влаховић 1988: 99–100; Радовановић 1988: 201).²¹ Иако је, како је већ истакнуто, користила литературу на многим страним језицима, о чему сведочи и велики број приказа етнокорееолошких публикација на страним језицима (Миленковић-Вуковић 2014), Оливера Младеновић није била активна у европским и светским удружењима етнокорееолога, која су управо у њено време била изузетно продуктивна у методолошком и концептуалном развијању дисциплине (видети више у Giurchescu 2007: 3–18). Њена етнокорееолошка научна активност је стога, нажалост, остала углавном непозната широј заједници плесних истраживача у свету. Можда је управо базично образовање у сфери српског језика и књижевности допринело да аналитичко-теоретски, историографски и етнографски етнокорееолошки наратив Оливере Младеновић буде усмерен превасходно на плесну праксу Србије, а у много мањој мери – и некадашње Југославије. Развијан искључиво на српском језику, њега одликују прецизност и садржајност реченице, прегледност и поступност излагања, као и избалансиран осећај како за појединачност тако и за целину. Због тога он и данас представља узоран модел научног наратива у домену тзв. националне етнокорееологије (видети више у Golemović and Rakočević 2008: 88–95).

***

На крају текста посвећеног етнокорееолошкој делатности Оливере Младеновић поновимо то да се 2014. године, захваљујући прегалаштву пионирâ етнокорееологије у Србији – Љубице и Данице Јанковић, обележава осамдесет година од објављивања њихове прве од укупно осам књига из едиције *Народне игре* (Јанковић 1934), што се узима и као почетак развоја етнокорееологије као самосталне академске научне дисциплине (Rakočević 2014: 66). Међутим, управо захваљујући посвећеном раду њихових следбеника, међу којима се посебно истиче Оливера Младеновић, етнокорееологија је и у наредним деценијама имала несумњиви континуитет. Будући да је Оливера Младеновић рођена 1914. године, великом јубилеју дисциплине може се придружити и обележавање стогодишњице њеног рођења. Због дубоке научне мисли, као и несвакидашњег марљивог и упорног рада, Оливера Младеновић заиста представља изузетну научну личност свога доба. Иако уздржано и са великим поштовањем према раду својих претходница и савременика, Оливера Младеновић је непрестаним проницљивим преиспитивањима и промишљањима термиолошких и концептуално-методолошких етнокорееолошких поставки, као и отварањем

²¹ Оливера Младеновић је, како је већ напоменуто, била и члан бројних жирија на фестивалима народних игара, али и члан Комисије за културно-уметнички рад у средњим школама, члан разних секција Савеза културно-уметничких друштава Београда и Србије, предавач на многим курсевима народних игара, члан Удружења фолклориста Србије итд. (Младеновић 1961: 2).

историјског дискурса у проучавању, искорачила из фолклористичких оквира романтичарско-националне оријентације и дубље утрла пут, прецизније речено – наставила развој етнокорееолошке научне мисли у Србији.

Литература

Васић, Оливера.

1990. *Народне игре и забаве у Титовоужичком крају*. Етнографски институт Српске академије наука и уметности, Београд.

Влаховић, Петар.

1988. *Уз животинско и научно дело Оливере Младеновић*. Народно стваралаштво фолклор, год. XXVII, св. 1-4. 96-100.

Giurchescu, Anca.

2007. *A historical perspective on the analysis of dance structure in the International Folk Music Council (IFMC) / International Council for Traditional Music (ICTM)*. In *Dance structures: perspectives on the analysis of human movement*. Adrienne L. Kaeppler; Elsie Ivancich Dunin (eds). Budapest: Akadémiai Kiadó. 3-18.

Giurchescu, Anca; Torp, Lisbet.

1991. *Theory and methods in dance research: a European approach to the holistic study of dance*. Yearbook for traditional music, 23, New York: Columbia University and International Council for Traditional Music. 1-10.

Golemović Dimitrije; Rakočević, Selena.

2008. *Mapping the past and the future of Serbian ethnomusicology and ethnochoreology*. In *Vienna and the Balkans*. Lozanka Peycheva; Angela Rodel (eds.) Sofia: Institute of Art studies, Bulgarian Academy of Science. 88-95.

Ђорђевић, Тихомир.

1907. *Српске народне игре*, Српски етнолошки зборник, IX, Београд: Српска краљевска академија. 1-89.

Илијин, Милица.

1973. *Развој етнокорееологије*. У: Српска музика кроз векове. Београд: Галерија Српске академије наука и уметности. 203-213.

Јанковић, Љубица и Даница.

1949. *Народне игре*. V, Београд: Просвета.

Миленковић-Вуковић, Биљана.

2014. *Библиографија Оливере Младеновић (1914-1988)*. Гласник Етнографског института САНУ XLII, св.2. 251-287

Младеновић, Оливера.

1948. *Анкета о стању народних игара на територији народне републике Србије*, Етнографски институт Српске академије наука и уметности, Београд.

Младеновић, Оливера.

1954. *Народне игре на Беле покладе у Великој Иванчи*. Гласник Етнографског музеја XVII, Београд: Етнографски музеј. 91-96.

Младеновић, Оливера.

1958. *Прилике и места за играње у Србији*. Зборник Савеза удружења фолклориста Југославије 3. Цетиње. 263-280.
Младеновић, Оливера.
1960. „Партизанске и друге народне игре у ослободилачком рату и револуцији“, *Зборник радова Српске академије наука LXVIII*, књ. 3. Београд: Етнографски институт Српске академије наука и уметности. 169-201.
Младеновић, Оливера.
1961. *Биографија*. Архив Етнографског института Српске академије наука и уметности, Београд.
Младеновић, Оливера.
1962. *Сценско извођење партизанских игара*. Народно стваралаштво Folklor, св. 1 (1962). Београд: Савез удружења фолклориста Југославије. 21-26.
Младеновић, Оливера.
- 1963а. *Проигравање девојака у околини Београда*. Зборник IX Конгреса Удружења фолклориста Југославије Требиње (1962). Сарајево: Удружење фолклориста Југославије. 463-470,
Младеновић, Оливера.
- 1963б. *Коло као основни облик игара Јужних Словена*. Народно стваралаштво Folklor. Београд: Савез удружења фолклориста Југославије. 503-508.
Mladenović, Olivera.
- 1963с. *Jedna zaboravljena zbirka srpskih narodnih igara*. U: Zvuk 61. Београд. 62-65.
Младеновић, Оливера.
- 1964а. *Вукова дела као извор за проучавање орских народних игара*. Ковчежић. Књига шеста. Београд. 90-105.
Младеновић, Оливера.
- 1964б. *Један историјски извор за проучавање наших народних игара 18. века*. Рад војвођанских музеја. Нови Сад: Војвођански музеј. 204-209.
Младеновић, Оливера.
1966. *Главне одлике развитака народних игара Крајине и Кључа*. Развитака. Год. 6, бр. 4-5. 67-69.
Младеновић, Оливера.
- 1968а. *Народне игре Заглавка*. Развитака. Год. 8, бр. 3-4. 65-69.
Mladenović, Olivera.
- 1968б. *Razvitak Moravca za poslednje dve dekade*. Zbornik XII Kongresa jugoslovanskih folkloristov, Celje (1965) Ljubljana. 105-309.
Младеновић, Оливера
- 1968ц. *Орске песме и њихово место у систематизацији српскохрватских народних песама*. Народно стваралаштво Folklor. Год. VII, св. 26-27. Београд: Савез удружења фолклориста Југославије. 165-172.
Младеновић, Оливера.
1969. *Неке законитости кретања народних игара у централној Србији после револуције*. Гласник Етнографског института Српске академија наука и уметности, књ. XI-XV (1962-1966). 47-75.

Младеновић, Оливера.

1971a. *Нека питања методологије класификације и терминологије наших народних игара*. Рад XV Конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије, Сарајево (Јајце): Савез удружења фолклориста Југославије. 333-306.

Младеновић, Оливера.

1971б. „Вуков опис краљичке игре. Ковчежић, св. 9. Београд. 121-147.

Младеновић, Оливера.

1974а. „Коло на колу“ код балканских народа. Рад XIV Конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије, Призрен (1967), Београд. 90-105.

Младеновић, Оливера.

1974б. Народне игре Ђердапског становништва, Зборник радова Етнографског института, 7. 91-107.

Младеновић, Оливера.

1974ц. Академик Љубица С. Јанковић, Гласник Етнографског института САНУ XXIII. 135-142.

Mladenović, Olivera.

1979а. *Narodne igre Šumadije* (rezime). Zbornik XXVI Kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije. Kragujevac (1979). Kragujevac. 10.

Mladenović, Olivera.

1979б. *The round upon round in Yugoslavia. The Performing Arts: Music and Dance*. John Blacking, Joann Keali'inohomoku (eds). The Hague : Mouton, 73 –77.

Mladenović, Olivera.

2001. „Тажна је у техници и стилу. Народне игре Шумадије и Поморавља“. *Folklor Magazin*, br. 1. Београд: Art grafik, 14-17.

Прелић, Младена.

2014. *Легат сестара Јанковић у Народној библиотеци Србије*. Музикологија 17. у штамп.

Радовановић, Миљана.

1988. *In memoriam. Olivera Mladenović (1914-1988)*, Гласник Етнографског института САНУ XXXVI-XXXVII. 197-201.

Ракочевић, Селена.

2006. *Прилике за игру као структурисана друштвена пракса У:*

Историја и мистерија музике. ур. Ивана Перковић-Радак, Драгана Стојановић-Новичић, Данка Лајић. Катедра за музикологију. ФМУ. Београд. 181-190.

Rakočević, Selena.

2008. *Kolo in Vojvodina. Visible and Invisible Structures in Traditional Dance Practice. Invisible and Visible Dance*. In: Crossing Identity Boundaries. Proceedings. 23rd Symposium of the ICTM Study Group on Ethnochoreology. Eds Placida Staro. Tvrtko Zebec and Elsie Ivancich Dunin. Monghidoro. 103-109.

Rakočević, Selena.

2011. *Igre plesnih struktura. Tradicionalna igra i muzika za igru Srba u Banatu u svetlu uzajamnih uticaja*. Београд: Fakultet muzičke umetnosti.

Rakočević, Selena.

2013. *Tracing the discipline: eighty years of ethnochoreology in Serbia. New Sound*

41. Mirjana Veselinović-Hofman (ed.). Belgrade: Department of Musicology. Faculty of Music. 1/2013. 58-86.

Ranisavljević, Zdravko.

2011. *Stage performance and process of 'nationalisation' of the traditional dance patterns: the case of 'kolo in three' in the repertoire of the Serbian national ensemble 'Kolo'*. Proceedings from the Second Symposium of the International Council for traditional music, Study Group on Music and Dance in Southeastern Europe- Ege University. 95-100.

Интернет извори

www.kolo.org. Приступљено 17. 3. 2014. године.

Selena Rakočević

Ethnochoreological Work of Olivera Mladenović

Thanks to the zeal of the pioneers of the ethnochoreology in Serbia, Ljubica and Danica Janković, 2014 marks the eighty years since publishing of their first of totally eight books of the edition *Narodne igre* (Janković 1934), which is taken as the beginning of the development of ethnochoreology as an independent academic and scholarly discipline in the country. However, thanks to the dedicated work of their followers led by Olivera Mladenović, ethnochoreology had a continuity in the following decades. Considering the fact that she was born in 1914, the celebration of the centenary of her birth can be joined to the great jubilee of discipline itself. Because of her deep scientific thinking and extraordinary diligent and hard work, Olivera Mladenovic is truly a remarkable scholar of her era. Although restrained and with great respect for the work of her predecessors and contemporaries, Olivera Mladenović constantly reviewed and insightfully reflected on terminological, conceptual and methodological ethnochoreological solutions. Through opening the historical discourse in the study, as well as exploring contemporary dance forms, she stepped out from the romantic folklore national orientation of the discipline and paved the way, more precisely, anticipated future development of the ethnochoreological scholarly thought in Serbia.

Key words:

Olivera
Mladenović,
ethnochoreology,
Serbia,
contribution